

FESTES PATRONALS 1991 DE LA VILA DE MONTESA

NOTES REFERENTS A LES FESTES PATRONALS DE MONTESA.

Per
Josep Cerdà i Ballester.

El propòsit d'aquest treball és simplement el de poder donar unes notes referents a les Festes Patronals de Montesa. El període que hem elegit, forçats per la mancança de documentació, abarca a "grosso modo" des de les acaballes del segle XIX fins als nostres dies, no sense haver quedat alguna etapa per cobrir.

1.- Documentació.

Tant a l'Arxiu de la Parròquia de Montesa com a l'Arxiu Municipal, conservem alguna font documental, encara que, com hem assenyalat en altres ocasions, és escassíssima, tot el que resta és el que es va poder lliurar de les últimes conteses civils.

En el cas de l'Arxiu de la Parròquia, les fonts consultades són, en primer lloc, una curta sèrie de documents del segle XIX; d'altra banda, als llibres racionals (1) - en ells s'anotaven tots els actes realitzats per l'Església - trobem interessants notes per al nostre propòsit.

Per una altra part, l'Arxiu Municipal conserva llibres d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament, amb la consulta de les quals hem pogut completar d'alguna manera el perfil d'aquestes notes. (2).

2.- Dies de festa.

Tots els actes programats, fins i tot els civils, giren entorn a uns dies més destacats, durant els quals s'intensifiquen els actes religiosos. Aquests dies, evidentment els més importants i motiu de les festes, no han estat sempre els mateixos.

Pareix ser que la festa al Crist a anat introduint-se poc a poc, i ja al voltant dels anys 50 s'inclourà un altre dia, dedicat als xiquets en el qual, els més menuts de Montesa tenen l'oportunitat de venerar a la nostra Patrona.

Tenim notícies d'unes festes realitzades al Crist l'any 1888, concretament el dia 14 de setembre, festa litúrgica de la Santa Creu, no obstant un sol document no és determinant per a incloure aquesta advocació en les festes patronals, ja que en altres documents posteriors no consta.

Serà a partir de l'any 1926 quan la celebració dedicada al Crist forme part ja de les festes patronals, situada en el seu primer dia.

Més endavant tornarem a parlar del dies dedicats al Santíssim Crist i a la festa dels xiquets, anomenada popularment dia de la "Maredeueta".

3.- Distintes advocacions religioses i altres dades d'interés.

La documentació ens dona a coneixer les variades denominacions que ha rebut les imatges venerades pels montesins en les seues festes. Evidentment, encara que la nomenclatura ha variat al llarg dels anys, les imatges venerades pels fills de Montesa han estat sempre les mateixes.

La data més antiga en la que ens consta una festa a la nostra Patrona, més o menys d'acord a com l'entenem avui, correspon a l'any 1844 (3). En ella hom cita una processó a la Mare de Deu, ací amb la denominació de "Nombre de María".

Documentació posterior, corresponent als anys 1882, 1884 i 1887 ens dona un compte detallat de les despeses ocasionades amb motiu de les festes d'aqueixos anys. (4)

En aquest text s'empra la denominació "Santa Relíquia" i "Dulce Nombre de María", referint-se clarament a la relíquia de la Santa Espina i a la nostra Patrona, fet, aquest segon, que corrobora el mateix document de l'any 1887 (5).

Endinsant-nos ja en aquest segle, la denominació "Santa Relíquia" i "Dulce Nombre de María" apareix, encara que no amb un ordre correlatiu, ja que trobem anys en què no consta res (6), fins a l'any 1912. A partir de 1919 la denominació "Dulce Nombre de María" desapareix, trobant-se aleshores d'altres com "Patrona" o "Santos Patronos". (7).

Com a fet important assenyalarem que, durant les festes patronals de l'any 1925, va visitar Montesa el Cardenal Joan Benlloch i Vivó, amb la qual cosa va realçar les festes d'aqueix any (8).

Des de l'any 1926 a 1930, Montesa va celebrar festes al "Santisimo Cristo del Calvario", "Santa Espina" i Maré de Déu, que rep els noms de Santísima Virgen de Montesa, "Santísima Virgen del Altar Mayor" i "Virgen de la Ascensión" (9).

Durant el període 1931-1935 apareix una alteració en aquesta seguida de celebrar festes al Crist, Santa Espina i Mare de Déu.

Els anys 1931 i 1932 consten festes a la Santa Espina i a la Patrona. L'any 1933 s'ens donen notícies d'una festa al Crist en la seua ermita, a la Santa Espina i a la Mare de Déu. El 1934 consta sols una festa a la Patrona, mentre que el 1935 trobem festes a la Santa Espina i a la Mare de Déu. Al llibre racional (10) que abarca aquests anys, en arribar a aquest període, trobem que les festes religioses són sufragades per gent del poble, així consta "de colecta popular" o "por varios devotos" (11)

Arribada la Guerra Civil, com és evident, no es van celebrar festes patronals, i, en conseqüència, les imatges del Crist del Calvari i de la Mare de Déu van ser destruïdes. Gràcies a Déu, el reliquiari de la Santa Espina es va salvar, i dresprés de la guerra va tornar a Montesa. (12)

Finalitzades les conteses civils, la primera imatge que es va fer per a l'Església va ser la de la nostra Patrona. Joan Giner i Massagossa fou la persona encarregada de tallar la imatge, que ja en 1940 tornava a presidir l'Altar Major, de la Parròquia de Montesa. La talla realitzada en fusta de carrasca, està ornamentada amb l'orfebreria que tenia l'antiga imatge, destruïda, com hem dit abans, durant els últims aldarulls de 1936-39 (13). Actualment, i després de la restauració que es va fer de l'orfebreria de la imatge amb motiu del seu cinquanta aniversari (14), sabem que la corona de Maria és del segle XVII, l'aurèola del XVIII, i el seu lliri i les peces que porta Jesús - Món i corona -, són del segle passat, peces totes elles, executades en plata.

A l'Arxiu Municipal tenim notícies de despeses ocasionades amb motiu d'unes festes realitzades l'any 1940 en honor a la Mare de Déu; possiblement aquestes festes es van fer amb motiu de l'entronització de la nova imatge (15). D'altra banda, no consta en aquest any cap festa a la Santa Espina; pel que fa a l'any següent, sols hem trobat notícia d'unes despeses amb motiu de les festes d'aqueix any (16).

Durant els anys 1942-47 ens costen en els documents que hem trobat, festes a la Santa Espina i a la Mare de Déu (17).

Serà a partir de 1948 quan s'incloga la festa al Santíssim Crist (18). Per una altra part, durant els anys 1949 i 1950 no hem trobat cap nota referent a alguna festa al Crist (19). Aquesta tradició de realitzar festes al Santíssim Crist, Santa Espina i Mare de Déu quedarà consolidada definitivament l'any 1951, trobant-la així en l'actualitat.

D'altra banda, el costum de dur la imatge del Crist la vespra de la seua festa, per la vesprada, pareix ser que fou establert després de la Guerra Civil (20). La data concreta en la qual va quedar establert aquest costum és matèria que no hem pogut esbrinar.

Per una altra part, les denominacions que rep aquest advocació són les de "Santo Cristo del Calvario" i Santísimo Cristo de la Buena Muerte" el més utilitzat, i que ha perdurat fins als nostres dies.

Passant a una altra qüestió, encara que no hem trobat documentació al respecte, hem tingut l'oportunitat de consultar a distintes persones sobre la introducció de la festa anomenada popularment "Maredeueta", coincidint la major part d'ells en què l'any 1950 es va introduir aquesta advocació (21). La imatge, que es tracta d'una talla de la nostra Patrona, però prou més menuda, va ser donada a la Parròquia pel capellà Manel Escrinhuela Simeón, el qual, segons ens hem pogut assabentar, sentia un gran afecte per Montesa i pels seus xiquets (22). En conseqüència i per iniciativa d'aquest capellà va quedar restablert un dia més en les festes de Montesa.

Finalment, i per a tancar aquest article, els oferim un gràfic en el que consten les dades de les festes d'alguns anys, esperant amb açó haver pogut completar un aspecte més de la Història de Montesa.

4.- Gràfic (23).

ANY	MES	DIES
1887	Setembre	10 i 11
1905	Setembre	23 i 24
1906	Setembre	8 i 9
1908	Octubre	9 i 10
1909	Octubre	2 i 3
1910	Octubre	8 i 9
1912	Octubre	5 i 6
1923	Octubre	
1924	Setembre	27 i 28
1925	Octubre	
1926	Octubre	9, 10 i 11
1927	Setembre	23, 24 i 25
1928	Setembre	28, 29 i 30
1929	Setembre	27, 28 i 29
1930	Setembre	26, 27 i 28
1931	Octubre	10 i 11
1932	Octubre	8 i 9
1933	setembre	22, 23 i 24
1934	Setembre	8
1935	Octubre	12 i 13
1942	Setembre	26 i 27
1943	Setembre	25 i 26
1944	Setembre	23 i 24
1945	Setembre	29 i 30
1946	Setembre	28 i 29
1947	Setembre	25 i 26
1948	Setembre	24, 25 i 26
1949	Setembre	24 i 25
1950	Setembre	
1951	Setembre	28, 29 i 30
1952	Setembre	26, 27 i 28
1953	Setembre	25, 26 i 27
1954	Setembre	24, 25 i 26
1955	Setembre	23, 24 i 25
1956	Setembre	28, 29 i 30
1957	Setembre	27, 28 i 29
1958	Setembre	26, 27 i 28
1959	Setembre	25, 26 i 27
1960	Setembre	23, 24 i 25

ANY	MES	DIES
1961	Setembre	22, 23 i 24
1962	Setembre	28, 29 i 30
1963	Setembre	27, 28 i 29
1964	Setembre	25, 26 i 27
1965	Setembre	24, 25 i 26
1966	Setembre	23, 24 i 25
1967	Setembre	8, 9 i 10
1968	Setembre	6, 7, i 8
1969	Setembre	5, 6 i 7
1970	Setembre	4, 5 i 6
1971	Setembre	3, 4 i 5
1972	Setembre	
1973	Agost/Setembre	
1974	Setembre	30, 31 i 1
1975	Setembre	5, 6 y 7
1976	Setembre	3, 4 i 5
1977	Setembre	2, 3 i 4
1978	Setembre	1, 2 i 3
1979	Agost/Setembre	31, 1 i 2
1980	Setembre	5, 6 i 7
1981	Setembre	4, 5 i 6
1982	Setembre	3, 4 i 5
1983	Setembre	2, 3 i 4
1984	Agost/Setembre	31, 1 i 2
1985	Agost/Setembre	30, 31 i 1
1986	Setembre	5, 6 i 7
1987	Setembre	4, 5 i 6
1988	Setembre	2, 3 i 4
1989	Setembre	1, 2 i 3
1990	Agost/Setembre	31, 1 i 2
1991	Agost/Setembre	30, 31 i 1

durante los días 22, 23, 24, 25 y 26 de Septiembre 1966

NOTES

Sigles:

A.P.M. = Arxiu de la Parròquia de Montesa.

A.M.M. = Arxiu Municipal de Montesa.

(1) A.P.M.:

Libro Racional de la Iglesia Parroquial de la Vila de Montesa. N° 1.

Racional. 1944-1952. N° 2.

Libro Racional. 1952-1976. N° 3.

(2) A.M.M. Es conserven llibres d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament des de l'any 1904 fins avui; en ells trobem notes sobre les festes, sobre despeses ocasionades amb motiu de les mateixes, etc. D'altra banda hem tingut l'oportunitat de consultar els llibres de festes dels anys 1968 i tots els que abarquen des de l'any 1975 fins a l'actualitat.

(3) A.P.M. Documents del segle XIX.

(4) Ibidem.

(5) Ibidem.

(6) A.M.M. Anys 1904, 1911 i 1914 fins a 1918. Vols. 1, 8, 10, 11, 12, 13, 14, i 15.

(7) Ibidem. Vols. 15, 16, 17 i 17 bis.

(8) Ibidem. Vols 18. Fol. 17

(9) A.P.M. Libro Racional N° 1

(10) Ibidem.

(11) Ibidem. D'altra banda, a l'A.M.M., sols consten notes de despeses ocasionades amb motiu dels actes populars o degut als mateixos.

(12) Tenim constància de que una comissió nomenada en Xàtiva per a salvar l'art de la comarca, va poder recuperar algunes peces de Montesa. Segurament entre elles es trobava el reliquiari de la Santa Espina. Per a altres dades sobre aquesta peça, vid. Notes referents als reliquiars de l'Església de Montesa. Centre d'Estudis del Maestrat, Butlletí N° 33, gener-març 1991. Pp. 67-74.

(13) En una publicació escrita pel Cronista de Xàtiva, consten unes corones barroques recuperades de Montesa. Potser entre aquestes peces es trobava alguna de les peces d'orfebreria que porta la Patrona de Montesa en l'actualitat. Carlos Sarthou Carreres: Salvemos el arte. El tesoro artistico despues de 1936. Efemérides jativenses. 1939. Pàg. 2 i 3. D'altra banda, altres dades referents a l'execució de la talla de la imatge ens han estat comunicades per Evaristo Fillol Perales, el qual va tindre l'oportunitat de col·laborar amb l'autor de la imatge de la Mare de Déu.

(14) Aquesta restauració va ser duta a terme per l'orfebre Antoni Piró i Lopez.

(15) A.M.M. Vol. 25 Fols. 7 i 20

(16) A.P.M. Cuentas de fábrica 1941

(17) Assenyalar que durant els anys 1944 i 1945, la data de realització de les festes, no consta exactament idèntica als arxius montesins. Mentre a l'Ajuntament consten uns dies, a l'Arxiu Parroquial no consten uns altres. No obstant, en podríem inclinar a favor de l'Ajuntament, ja que la data que ens proposa ens pareix la més encertada, puix coincideix en dissabte i diumenge, que és el que passa els altres anys.

(18) A l'Arxiu Parroquial consta una nota referent a despeses de la imatge del Crist que diu així: "Recibí de D. José M° Mari la cantidad de "cinco mil pesetas" por la construcción de la imagen del Srmo. Cristo de la Buena Muerte con sus andas correspondientes. Valencia 7-1-47 (Signat per) Remigio Soler.

(19) No obstant, pel que fa a l'any 1950, si que consta celebrar festes al Santíssim Crist; A.M.M. N° 28, Fol. 17.; cosa que no consta en la documentació parroquial. A.P.M. Libro Racional N° 2.

(20) En una publicació del programa de festes de Montesa de l'any 1927, que van tindre ocasió d'oferir-nos els festers de 1981 en el seu llibre, ens consta el trasllat i la processà del Santíssim Crist el mateix dia, a les 8 del matí a les 7 de la vesprada respectivament.

(21) L'any 1950 va ser Any Sant Marià.

(22) Aquest capellà també va regalar a la Parròquia de Montesa l'any 1947 una Creu i dos candelers per a les processons.

(23) Les dates que ací anotem, evidentment, corresponen als dies més importants de les festes, coincidint totes elles en divendres, dissabte o diumenge. En cas de constar un sol dia, es refereix a la festivitat de la Mare de Déu, si consten dos, el primer es refereix a la festa a la Santa Espina, i en cas de constar-ne tres, el primer és el dedicat al Crist. No obstant, ens cal anotar que en quan a l'any 1908, la data que consta coincideix en divendres i dissabte, degut a que aqueix any es van voler fer coincidir les festes amb la Visita Pastoral; A.M.M. N° 5 Fol. 29 D'altra banda, les dates que consten en els anys 1924, 1950, 1972 i 1973 no coincideixen en divendres, dissabte o diumenge (?); A.M.M. N° 17 bis. Vid. fols 6v i 9; A.P.M. Racional 1944-1952 N° 2 Libro Racional 1952-1976 N° 3. Per una altra part, podem veure clarament al gràfic els distints canvis de les dates de les festes, ocasionats, potser la major part de les vegades, per motius de treball; A.M.M. N° 35 Fol. 55v, 56, 56v, 57, 57v, i 58.